

Radikal

Başarı, hayal kırıklığı, sorularla geçen 10 yıl

METE ÇUBUKÇU*

Politika / 03/11/2012

Dış politikada 10 yılda Türkiye'nin 2002 yılına kadar uyguladığı geleneksel tarafsızlık paradigması tersyüz edildi. 10. yılında AK Parti'nin dış politika uygulaması Cumhuriyet tarihinin en tartışmalı bölümünü oluşturur. Bu da

normal. 10 yılda Türkiye'nin 2002 yılına kadar uyguladığı geleneksel tarafsızlık paradigması tersyüz edildi. Bu süreçte değişen Türkiye ve dünya koşullarının etkisini unutmamak lazım. 10 yıl birkaç aşamada değerlendirilebilir. Bu aşamalar kimine göre tutarsızlık ve yalpalama içerirken AK Parti hükümetine göre tutarsızlık gibi görünen adımlar birbirinin devamı niteliğinde. Ama kesin olan, bu sürece Ahmet Davutoğlu'nun damgasını vurduğu. Stratejik derinlik, aktif ve belirleyici dış politika, sıfır sorun politikası, eksen kayması, proaktif ve ritmik dış politika, yeni Osmanlıcılık, emperyal niyet, bölgesel, küresel, yumuşak güç gibi iddialı ve renkli kavramlarsa bu 10 yılın ürünü ve tartışması. Genel anlamda belli bir paradigmadan hareket eden, iddiası olan, çalışkan, çok taraflı, herkesle, sürekli ilişki içinde yürütülen, sözünü dinletebilen ama altı tam doldurulmadığı için netice almakta zorlanan, teori ile reel politika ve farklı coğrafyaların dinamiklerini göz ardı ettiği

için sıkıntı yaşayan ve değişen her dönemde eskisini atıp yeni kavram ile yaklaşan bir dış politika. Sanki omurganın tam oturmadığı hissi uyandırıyor. Yani Türkiye vicdani ve ahlaki bir dış politikayı mı yoksa reel politika mı önceliyor ya da alt emperyal bir ülke olmak amacında mı? 10 yılın özeti bu olsa gerek: Hepsi.

İktidarın ilk yıllarında AB ile başlatılan müzakere sürecinin yerini 'çöpe atılan' ilerleme raporu aldı. Ankara heyecanını yitirdi. Soru şu: Bu durum AB'nin Türkiye'ye karşı olan tavrından mı kaynaklanıyor yoksa ekonomik olarak iyi giden ve Ortadoğu'da yıldızı yükselen Türkiye'nin artık AB'ye ihtiyacı mı azaldı? Bence ikisi de. Sıfır sorun, 10 yılın en iddialı ve en olumlu, bu günlerdeyse geçerliliğini yitirmiş yaklaşımıydı. Yıllarca Ortadoğu'ya

sırtını dönen Türkiye'nin komşuları ve tarihiyle 'yumuşak' buluşmasına itiraz edilemezdi. İsrail'in de ikna edildiği bir bölgede kimse Türkiye'nin etkinliğini durduramazdı. Oysa şimdi İsrail ile Suriye'yi barıştırma noktasında iki ülkeyle köprülerin atıldığı bir noktadayız. Tabii ki Gazze saldırısı sonrası İsrail ile köprüleri atmaya başlayan "One minute" çıkışıyla Arap dünyasında Nasır'dan sonra en popüler lider haline gelen Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Mavi Marmara saldırısıyla ipleri koparması normaldi. Ancak şartlara Türkiye özür ve tazminatın yanına Gazze ablukasının kaldırılmasını da ekleyince orta vadede İsrail ile ilişkisizliği göze aldı. Ortadoğu'da politika tek yönlü bir iyi niyetle yürümüyor. Türkiye'de bütün süreci belirleyeceği yanılgısına düşüldü. Türkiye 10 yılda çok şey öğrendi, öğretti ama Ortadoğu'da daha çok yeni ve 'tecrübesiz' bir oyuncu; zemin kaygan ve kaypak.

Arap ayaklanmaları 'sıfır sorunu' sıfırladı.

Mısır ve Tunus ayaklanmalarında 'halktan' yana tavır koymak doğru bir yaklaşımdı. Libya'da reel politika devreye girdi. Türkiye'nin bölgede yıldızının yükseldiği, bir model ya da esin kaynağı olarak alındığı biliniyor. Bunu Arap başkentlerinin sokaklarında hissetmek mümkün. İnsanın duygularını okşayan bir durum. Türkiye, Irak'ın işgaline ortak olmayarak doğru yapmıştı. Suriye'de doğru bir strateji yanlış taktiklerle sürdürüldü. İnsani yaklaşıma kimse itiraz edemez. Muhaliflerle siyasi angajman ve acelecilik Türkiye tarihinde bir 'ilki' oluşturdu. Taktiksel yanlışlar sıkıntılar yarattı; İran, Rusya, Irak hesaba katılmadı. Biraz geriye döndüğümüzde şunu görürüz: Türkiye, Obama'nın 'oyununa' gelene kadar İran'ın nükleer krizinde önemli çaba göstermişti. Türkiye'nin 'gücünü' bölgede herkese eşit mesafede yaklaşması ve ilişki kurabilmesiyle sağlandığı söylenir. Arap ayaklanmalarında sağladığı Müslüman Kardeşler avantajı Suriye'de Sünni cephe algısını arttırdı.

Bu 10 yılın en önemli ve hatta geç kalınan dış politika açılımı, nedeni ne olursa olsun Irak Kürdistanı ile kurulan ilişkidir. Suriyeli Kürtlerle de bu adımın atılması gerekir. 2002'de yola çıkarken 'önce evin içini düzenlemek' şiarını önceleyen bir anlayış Türkiye'deki Kürt sorununu çözmeden önünün açılmayacağını da biliyor.

10 yıllık süreçte vicdan, etik ve reel politika arasında gidip gelinmiş; Suriye ile Sudan'a farklı yaklaşıldığı görüldü. Üst düzey Dışişleri yetkilisinin söylediği gibi 'gerektiği zaman reel politika galebe çalar' anlayışı devreye girmişti artık. Ermenistan ile büyük heyecan yaratan açılım ve protokoller süreci önemliydi. Ama sonradan 'niye yola çıkıldığı' anlaşılamadı bile. Azerbaycan'ın tepkisi hesaplanmamış mıydı?

Türkiye çok yönlü, aynı anda birden fazla cephede dış politika yapma adına gücünü böldü. Bugün dönüp baktığımızda Türkiye'nin dışarıdaki etkisi yadsınamaz. Ancak herkesle görüşebilen, herkesle ilişkisi olan bir politik anlayışın sonuç alması da gerekir. ABD ile 1 Mart tezkeresiyle ara açılırken şimdilerde Obama'nın değişen yaklaşımıyla da sorun çözülmüş durumda. Füze kalkanı projesi, Suriye konusunda NATO'dan beklentiler, AB ile iyi-kötü ilişkiler aslında ana eksenin kaymadığının göstergeleri. 10 yıllık süreç sonunda artık her taşın altında ABD aramak gereksiz. Türkiye, kendi inisiyatifiyle de hareket etmek istiyor: 'Neo-Osmanlılık anakronik bir niyet. Alt emperyal tanımı daha uygun gibi'.

Tabii ki Avrupa 'kompleksi' yanında Ortadoğu'nun yıldızı olmak Türk insanının gurununu okşuyor. Kötü bir şey değil lakin Oryantalizmin yerini oksimoronizmin almaması kaydıyla. Türkiye'nin nereye bakıp nereye gittiği asıl önümüzdeki 10 yılda belli olacak gibi. Çünkü bölge yeniden yapılanıyor.

(*Gazeteci)